

entre violència e immigració irregular, la disminució del catàleg de delictes comeditos, la introducció de la acció humanitària i la personalització de les relacions institucionals, per citar alguns exemples (p. 98).

La autora ha sigut sempre conseqüent respecte a la perspectiva sociosemiòtica que aborda, i que ha emprat en l'anàlisi de altres productes televisius, en els altres casos de índole específica i no de corte temàtic. Nos referim especialment a l'anàlisi sobre *Terciopelo azul*, David Lynch. *Estudio crítico* (1998) i a l'anàlisi sobre *Gran Hermano*, *El espectador televisivo. Los programas de entretenimiento* (2001). El anàlisi de corte temàtic ho realitza en dos ocasions, ambdues relacionades amb aspectes socials rellevants: el anàlisi de la representació dels malalts de sida en televisió (2005) i la present obra.

La obra se divideix en dos grans parts, a nostre entendre: la conceptualització teòrica de la alteritat, en els tres primers capítols («¿Extrangers o immigrants?»; «Construcció social del altre»; «Repensar la identitat»; «Construcció

discursiva del estranger/inmigrant»), i la ficció televisiva espanyola, com a context i anàlisi metodològic («La ficció televisiva espanyola», «El estranger/inmigrant en la ficció televisiva espanyola», «Evolució de la representació del estranger/inmigrant» i «Síntesi de la representació del estranger immigrant»).

Lacalle arriba a la conclusió que el discurs televisiu analitzat reflecteix «les condicions socials reals» del estranger/inmigrant (p. 124) i observa una millora de la percepció per part de l'opinió pública:

En els últims anys se constata un increment de personatges estrangers/inmigrants que encarnen les configuracions moderades de *segregación, asimilación e integración*, conseqüent amb la progressiva disminució de personatges representatius de les configuracions extremes de *expulsión, admisión e integración* de seus respectius àmbits de relació entre *identidad y alteridad*. (p. 125)

Anna Tous Rovirosa

Llums i ombres de la recerca en comunicació en el País Valencià

D. A. *La recerca en comunicació en el País Valencià*.

Treballs de Comunicació, 22. Barcelona: Societat Catalana de Comunicació, 2007

La recerca comunicativa desenvolupada a l'estat espanyol no ha estat procliu a prendre's ella mateixa com a objecte d'estudi (Martínez Nicolás, 2008: 13). Tradicionalment, la crítica i la reflexió sobre la tasca científica en el camp de la comunicació han estat poc habituals entre nosaltres. Per tant, una anàlisi de l'estat de la qüestió de les pràctiques i dels interessos de coneixement de la investigació en comunicació sempre és benvinguda i suposa, d'entrada, una bona notícia. A més, constitueix un signe de valentia i

maduresa, ja que mirar amb ulls avaluadors el que s'ha fet fins ara, i projectar la mirada cap als reptes de futur, ni és cosa fàcil ni plaent. Encara que sí necessària i interessant. Per això, cal felicitar-se de l'aparició d'aquest monogràfic, inclòs a la revista *Treballs de Comunicació*, que repassa, seguint la línia del treball coordinat per Berrio (1997) en el cas català, l'evolució de la recerca en comunicació desplegada en el País Valencià des dels seus inicis fins a l'actualitat. En conseqüència, cal aplaudir a la Societat Catalana de

Comunicació per impulsar aquesta publicació que contribuirà a donar visibilitat acadèmica a la investigació valenciana en comunicació.

El monogràfic es presenta com «el primer estudi a fons de com ha estat i està la recerca en comunicació en el País Valencià, de quina és la seva dimensió o abast, de què s'ha ocupat o no, de quina qualitat té, etc.» (p. 8). Per tant, el seu objectiu és triple: avaluar els treballs i les aportacions fetes fins ara, detectar aquells terrenys i temàtiques desatesos i, per últim, plantejar els reptes de futur. Amb tot, la seva finalitat rau a establir les característiques definidores de la recerca valenciana i a marcar el full de ruta a seguir a curt i mig termini. Per intentar assolir aquesta fita, el monogràfic s'estructura en diversos capítols. Cadascun d'ells, tracta un àmbit del camp de les ciències de la comunicació: l'estructura i les polítiques de comunicació, les teories de la comunicació, la comunicació política i l'opinió pública, la història de la comunicació i del periodisme, la comunicació digital, la comunicació periodística, la comunicació local i de proximitat, els estudis sobre el cinema, la televisió, la ràdio, la publicitat i les relacions públiques, la sociologia de la comunicació, l'economia de la cultura i els estudis culturals. Igualment, s'examinen els estudis pioners sobre comunicació, protagonitzats per «autèntics franc-tiradors que obriren esquerdes» (p. 13), i es duu a terme una aproximació bibliomètrica a les tesis doctorals llegides entre els anys 1974 i 2006. Així mateix, es repassen els estudis en comunicació oferts pel sistema universitari valencià.

La lectura dels diversos capítols d'aquest monogràfic permet extreure i deduir els principals trets característics de la recerca en comunicació feta en el País Valencià. Primerament, l'estudi revela la joventut de la investigació valenciana, ja que, exceptuant aportacions esporàdiques i puntuals, la seva posada en marxa es remunta úni-

cament dues dècades enrere, coincidint amb la implantació d'estudis en comunicació a les universitats valencianes. Un fet que demostra un considerable retard respecte d'altres comunitats autònomes capdavanteres en l'estat espanyol, com ara Catalunya, Madrid o Euskadi. Fruit d'aquesta curta trajectòria que s'inicia als anys noranta, la comunitat científica que en el País Valencià es dedica a la recerca comunicativa és, encara, numèricament, reduïda. En conseqüència, la majoria de les investigacions estan vinculades a figures i a persones aïllades. Aquest individualisme comporta una recerca poc estructurada marcada per l'escassa presència i la baixa operativitat dels grups de recerca, tret de casos comptats. Tot i això, la investigació valenciana gaudeix d'un notable reconeixement a escala estatal. Un crèdit que s'ha guanyat fent aportacions significatives, substantives i rigoroses a l'estudi dels fenòmens comunicatius.

L'itinerari desenvolupat per la recerca valenciana en comunicació, que aquest monogràfic revisa, permet identificar els seus àmbits forts i febles. Entre els primers, destaquen la comunicació política i l'opinió pública, que gaudeixen d'una esplèndida salut i d'unes excel·lents expectatives de futur; els estudis filmics, dotats d'una sòlida trajectòria; la història de la comunicació, força transitada; o la publicitat, que ha experimentat un gran creixement durant els darrers anys de la mà d'investigadors de les universitats d'Alacant i la Jaume I de Castelló, que han situat el País Valencià com a referent d'aquest tema en el conjunt d'Espanya. En l'extrem contrari, es troben la comunicació periodística, marcada per la dispersió; la ràdio, escassament explorada; la comunicació digital, en estat, encara, embrionari; o els estudis culturals, amb poc predicament i influència al si de la investigació valenciana. No obstant això, tant en aquelles temàtiques puixants com en aquelles menys vigoroses, predominen les aportacions en clau teòrica. Una cons-

tatació que posa de manifest que un dels principals reptes a curt termini de la recerca valenciana en comunicació ha de ser la necessitat d'avançar cap a una aposta per l'increment de les aproximacions empíriques en l'estudi dels processos i fenòmens comunicatius. Només així, la investigació valenciana, ara en vies de consolidació definitiva, anirà més lluny, reforçant la seva posició i evolucionant cap a noves fites.

Un altre tret de la recerca valenciana en comunicació que mostra aquest monogràfic té a veure amb el fort pes de l'òptica estatal en els seus treballs. La ineficient articulació territorial del País Valencià, amb tres províncies que es configuren com a territoris estancs, relativament autònoms i poc articulats entre si, es reflecteix en les aportacions de la investigació comunicativa. La realitat pròpia ha generat poc interès, provocant que els enfocaments sobre els aspectes locals dels fenòmens comunicatius siguin minoritaris. Una situació alentada, a més, per la inexistència d'un espai comunicatiu propi i diferenciat, ja que el País Valencià sempre s'ha englobat, comunicativament, dintre de l'espai espanyol o del català, segons el posicionament triat. Juntament amb aquesta desatenció per l'entorn immediat, el monogràfic exposa alguns dels problemes endèmics de la recerca valenciana: l'escàs suport institucional a la investigació en comunicació i l'exigu interès de les empreses locals en l'impuls d'aquests estudis. Anormalitats que, malauradament, comencen a concebre's, per inèrcia, com una rutina normalitzada. Obstacles pels quals, no obstant això, la recerca valenciana ha de lluitar per salvar i revertir, si vol garantir la seva expansió. Això dóna compte de l'estreta vinculació que ha existit entre la recerca en comunicació i el context social i polític en el País Valencià. L'entorn ha influenciat, i molt, la tasca dels investigadors, posant de manifest els lligams, a vegades perversos, entre ciència i societat.

Amb tot, aquest monogràfic traça una visió de conjunt del que és i el que implica la recerca comunicativa valenciana. No obstant això, es troba a faltar, per acabar de perfilar els seus trets distintius, un estudi de l'impacte que ha generat la producció valenciana sobre comunicació en les publicacions científiques tant estatals com internacionals. Així, es podria mesurar, estadísticament i quantitativament, el veritable pes i la incidència de la recerca feta al País Valencià. Igualment, a vegades, es peca, en alguns capítols del monogràfic, d'obrir el concepte de comunicació excessivament per incloure obres i treballs propis d'altres camps de coneixement com ara la lingüística o la teoria de la literatura. Naturalment, reivindicar un cert grau d'interdisciplinarietat que pot contribuir a enriquir les investigacions és positiu, però cal anar amb compte de no desbordar allò que, acadèmicament, es considera que forma part de les ciències de la comunicació. En cas contrari, es pot caure en una desvirtuació que dedibuixi els seus territoris, fent passar per comunicació allò que clarament queda fora de les seves fronteres disciplinàries.

Un altre aspecte que s'ha de considerar té a veure amb l'autoria. El monogràfic posa de manifest un excés de centralisme valencià a l'hora d'afrontar l'estudi de la recerca feta al País Valencià, ja que els diferents capítols estan monopolitzats per autors vinculats a universitats de la província de València. Un fet que provoca que les visions d'altres investigadors que podríem considerar perifèrics, en tant que vinculats a les províncies d'Alacant i de Castelló, tinguin una presència gairebé testimonial. Es perd, així, l'ocasió d'enriquir, notablement, l'estudi d'un objecte (la recerca valenciana) que restava inexplorat fins ara.

Finalment, en termes generals, es detecta l'absència de dos aspectes clau que han de formar part de qualsevol estat de la qüestió. Primerament, el monogràfic exposa què s'ha fet fins ara, és a dir, quins

---

temes i quines aportacions han integrat la recerca valenciana en comunicació; però oblida ressenyar les omissions, és a dir, el que no s'ha fet i, per tant, constitueix, encara, una qüestió pendent. En segon lloc, manca una enunciació dels principals reptes i línies de futur que han de conformar, durant els propers anys, l'agenda investigadora dels científics valencians en els diferents àmbits i territoris de la comunicació. Recopilar les contribucions fetes resulta força útil, però caldria anar més enllà incorporant aquests dos punts que acabem d'assenyalar. Així mateix, també hagués contribuït a millorar notablement l'estudi de les dimensions de la recerca valenciana i a contextualitzar el seu paper l'ús de la perspectiva comparada, contrastant les seves prestacions amb la investigació feta a Espanya i a Catalunya.

Comptat i debatut, podem afirmar que aquest monogràfic de *Treballs de Comunicació* suposa un bon diagnòstic que, amb algun oblit, ofereix un bon panorama de la recerca comunicativa valenciana. Una investigació jove, poc estructurada i marcada per alguns problemes endèmics però que planteja aportacions significatives i gaudeix d'unes excel·lents expectatives de futur.

Referències bibliogràfiques

- BERRIO, J. (dir.). *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1977.
- MARTÍNEZ NICOLÁS, M. *Para investigar la comunicación. Propuestas teórico-metodológicas*. Madrid: Tecnos, 2008.

Andreu Casero